דף מקורות (19) מדיניות כשרות בארץ והגלובליזציה (במקום סיכום)

(ויקרא, תשפ״ג)

א. הרב משה פיינשטיין – שו״ת אגרות משה יורה דעה חלק א סימן סב

קבלתי מכתבו היקר בדבר הי״ש בלענדעד שחתחת /שתחת/ השגחתו עושים בלענדעד שלא בתערובות יין וגליצערין. ואני אומר לו יישר כחו בזה שיהיה ראוי למהדרין ליזהר מדברים שצריך הוראת חכם כהא דחולין דף ל״ז ודף מ״ד ואיפסק ברמ״א ס״ס קט״ז וכ״ש בזה שיש גם אוסרין. ואני אף שאני מתיר נזהר אני בעצמי מלשתות בלענדעד רק בחבורה שלא למיחזי כיוהרא הייתי שותה משהו לברך המסובין כנהוג ולכן ודאי טוב שיהיה י״ש בלענדעד בלא שום חשש.

ב. הרב לוינגר, מאור לכשרות חלק ד עמ׳ י-יב נסיון ליצור כשרות אחידה לאירופה

בשנת תשנ״ח פנה אלי הרב אליהו בקשי-דורון, אז הראשון לציון ובפועל הרב הראשי לישראל, שאקבל עלי את תפקיד ראש מחלקת הכשרות של הרבנות הראשית לישראל. חשבתי שתפקיד זה גדול עלי והסכמתי לקבל עלי את הפיקוח על הייבוא מאירופה. לצורך זה. פניתי לוועידת רבני אירופה, שבמסגרתה הייתי ראש מחלקת הכשרות, שנפתח בשותפות עם ארגוני הכשרות האחרים, הפועלים באירופה, ארגון גג שיאפשר כשרות אחידה לאירופה. כך נולד הראיון להקמת ארגון ה .ECK
בתמוז תשנ״ח הוצגה התוכנית בפני הרבנים. הרעיון המקורי היה, שוועדה של אנשי הארגון תבדוק דו״חות של הרבנים....

הרבנים הביאו לנו את הנעשה בקהילותיהם. כל החומר נערך ע״י הרב נשר במכון משכיל לדוד. החומר השתרע על כחמש מאות גליונות מחשב. כיוון שהרמה של הנתונים מהקהילות היו כל כך שונות, לא העזנו לפרסם את הנתונים, כי קיים היה החשש שיסמכו על נתונים, שאי אפשר לסמוך עליהם.
כדי להדגים את הרמה, אביא פה דוגמא של שאלה. רב מסוים פנה אלי ושאל האם אפשר לתת לחם עם קויאר שחור (שהוא לדעת רוב הפוסקים אינו כשר) בקידוש בשבת בבקר? הוא סיפר שעד שלא בא לקהילה, היו נותנים לחם עם דבר אחר. הוא מוכרח לתת משהו פיקנטי, אחרת לא יבואו המתפללים לבית הכנסת. לתשובתי, שעדיף לתת קויאר מאשר דבר אחר, הוא כנראה פתח פתח זה. אין באפשרותי להכניס רשימת כשרות מקהילה שבה מוגשים דברים כאלה, בקידוש שנעשה בשבת בבוקר, ברשימה אחת של כשרות עם בית הדין של מנצ׳סטר או בית הדין של ציריך. מאז נתנו רק אינפורמאציה, למבקשים, שהגדירו את נסיעתם לקהילה אחרת, לפי הצרכים.

ג. שם עמ׳ 66-64

יחד עם זאת, מבינים כל הרבנים העוסקים בכשרות, בשירות הקהילות, שאין אפשרות לכפות על כל הציבור את רמת הכשרות הגבוהה ביותר, שכן כל חומרא מייקרת את המוצר, ולפעמים אפילו גורמת שאי אפשר לייצר מוצר מסויים, בחומרי הגלם הקיימים, או במיכשור הקיים.
רוב הציבור היהודי מעדיף לאכול כשר... כאן נשאלת השאלה: מה רמת הקרבן שמוכן האיש הפשוט להקריב למען הכשרות? ככל שהמחיר גבוה יותר, וככל שהאדם חייב להינזר משימוש בחומרים מסוימים, החשש שהוא יתפתה לאכול דברים לא כשרים, הולך וגדל .
לשם כך, רבים הרבנים הנוטים לחלק בין הכשר הניתן ל׳עמך׳ לבין ההכשר הניתן ל׳יראים׳.
התברר שבתי דינים שונים נותנים שני סוגי תעודות כשרות. מצד אחד – הכשרים הניתנים לאנשי קהילותיהם, בעיקר בקהילות חרדיות, ומצד שני – אישורי כשרות המיועדים ל׳עמך׳ – קרי מדינת ישראל .
הפתרון לבעיה זו הוא: נתינת הכשר עם הגדרות מדוייקות על גבי אריזת המוצר. כשם שרשימת הרכיבים חייבת להיות מושלמת ומוגדרת על המוצר, חייבת להיות הגדרה הלכתית מדוייקת על המוצר. כל אחת מהנקודות חייבת להיות לפי קריטריונים מדוייקים, כפי שמקובל ע״י הסטנדרטים הבין-לאומיים, ׳איזו׳ וכדומה. כפי שנראה להלן במספר דוגמאות, אי אפשר לייצר בצורה שכל החומרות נכללות במוצר. מוצר כזה, ייתכן ואפשר לייצרו, לא תמיד הוא אפשרי, אבל מחירו יהיה כה גבוה, שאין אפשרות לשווקו.

<u>כשרות או כשרות מהדרין?</u>

לכאורה אין מונח הלכתי בכשרות ששמו ׳מהדרין׳. מצאנו אף תעודות כשרות שנכתב עליהן ׳כשר למהדרין מן המהדרין׳. עד כמה שידוע לי, יש מונחים ׳מהדרין׳ ו׳מהדרין מן המהדרין׳ רק לגבי נר חנוכה. מונח זה מתאים לגבי מצוות עשה ואין לו שום משמעות לגבי איסורים.
מצד שני, ישנו המקור בגמרא, על הפסוק ביחזקאל: ׳נבילה וטריפה לא אכלתי׳ - שלא אכלתי בשר כוס כוס מעולם, ׳ולא בא בפי בשר פיגול׳ – שלא אכלתי מבהמה שהורה בה חכם .
בשעת מחקר שערכתי בנושא הטריפות בבתי המטבחיים בישראל, מצאתי שיש מספר, לא מבוטל, של בהמות שיוצאות מבית המטבחיים כשהן מוחתמות ׳חלק׳ למרות שנמצאה מחט בעובי בית הכוסות. כידוע ׳מחט שנמצאה בעובי בית הכוסות מצד אחד כשרה, משני צדדים טריפה׳ . למעשה בודקים את חדירת המחט ואם לא רואים שינוי בבשר, או קורט דם בצד החיצוני, מכשירים. זוהי

קולה גדולה – אבל במקומות רבים, בעיקר בישראל – סומכים עליה. פניתי למו"ר הגאון ר' שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל ושאלתי אותו: "האם בהמה כזו אינה לפחות ברמה של 'בהמה שהורה בה חכם', ולפיכך יש לסמנה 'כשר' ולא 'חלק?" תשובתו היתה: 'כשר' ו'חלק' מתייחסים לשאלה הילכתית של סירכות הריאה בלבד. אם בדקת ומצאת מחט בבית הכוסות, ובדקת את בית הכוסות, והמחט לא חדרה מעבר לעבר – הרי הבהמה כשרה, לפי ה'שולחן ערוך', ואין היא בהמה שהורה בה חכם. בשאר האיברים פרט לריאה, אין מונחים כמו 'חלק', ואם המחט לא נראית שחדרה מעבר לעבר, הרי הבהמה כשרה (ואין היא בגדר 'בהמה שהורה בה חכם' ואין היא יורדת מרמת 'חלק'). בהמה שהורה בה חכם היא רק אם יש שאלה הילכתית ולא מציאותית...
מהפסק דלעיל ניתן להסיק בבירור, שאין מונחים כמו חלק באיברים אחרים, ואין להשתמש במונחים אלה במקומות אחרים. יוצאים מהכלל הם דברים שהוגדרו במיוחד וחלים לגבי בתי הדין הפוסקים לפיהם. ייתכן שבית דין מסויים יגדיר את ריאת העוף, או את סכנת קריעת המיתרים בצומת הגידין בעוף ויקבע שיש 'חלק' או 'כשר' גם לגבי שינוי מסויים בריאת העוף. דווקא בטריפות חל הכלל, ש'אין אומרים בטריפות זו דומה לזו' ...

<u>מה לעשות בזה?</u>
מנינו כמה דוגמאות. יש עוד נושאים רבים. חשוב שהרב יתן לקורא התוית את המידע הנכון, כדי שהוא יוכל להחליט מה הוא רוצה לקבל. כמו כן תנתן לקונה האפשרות לדעת על מה הרב המכשיר נותן את ההכשר (אולי למהדרין)?
לסיכום. כל ארגון כשרות חייב ליידע את המשתמשים על איזה נקודות הוא מקפיד או בוחר, ובמה אינו מדקדק.

<u>תקציר</u>
כל כשרות שואפת להיות מושלמת. כל רב אחראי הנותן כשרות, רוצה לתת כשרות גבוהה ככל האפשר. הרבה יטענו: מחירה של כשרות בה כל שלב הוא לכל הדעות, יהיה כה גבוה שאיש לא יוכל ליהנות ממנה. אז תתעורר השאלה: האם אין בכשרות זו שאלות של אונאה וכדומה? הפתרון הוא לסמן בדיוק, על מה הקפידו בייצור זה. השאלות הן רבות. מנינו את החשובות שבהן.

ד. כושרות, <u>פועלו של מרן הראי"ה בנושאי כשרות</u>

ה. כושרות, <u>כשרות רגילה - לכתחילה?</u>
ראינו שגם אם ארגון כשרות לא מגדיר את עצמו 'מהדרין' – אנחנו מצפים ממנו להתנהלות של לכתחילה. התנהלות זו כוללת בראש ובראשונה מערכת פיקוח רצינית שיודעת לרדת לפרטים ולהחליט להקל ע"פ הגדרות הלכתיות ברורות ומקובלות. הגדרות אלה אומנם אינן צריכות לצאת ידי חובת כל שיטות הפוסקים (כמו שאמורות לנהוג כשרויות המהדרין) – אך השיטות ההלכתיות שארגון הכשרות סומך עליהן צריכות להיות מבוססות, והשימוש בהיתרים שנתנו גדולי הדורות ייעשה בהקשר שבו הם ניתנו ולא באופן גורף.

כמו כן, ראינו שיש הבדל בין 'מקום צורך' ו'שעת הדחק' שבהם ניתן לפעמים להקל ולהיכנס למציאות של דיעבד. אך נשאל את עצמנו שוב ושוב – עד כמה אנחנו אכן נצרכים להיכנס למציאות הזו? האם זו אכן שעת דחק כזו שמצריכה אותי לוותר על המציאות ההלכתיתהראויה לכתחילה?

כולנו רוצים להיות 'צרכנים נבונים', אנחנו רוצים לדעת שמוצר שאנחנו רוכשים ושנחשב בריא – יהיה בריא ללא שום ספקות וויתורים. מוצר שאנחנו קונים עם תקן בטיחות מסוים – יענה על תקן זה. מוצר שאנחנו קונים ושידוע שהוא איכותי, עמיד וחזק – אכן יהיה כזה.

איננו רואים סיבה לכך שבנושא הכשרות – וגם אם היא כשרות רגילה –נעשה פשרות שיכול שמביאות לפינו מציאות שלמה של דוחק ו'דיעבד', או אף מכשלה חס וחלילה הנובעת מהשגחה שאינה איכותית. כפי שכתבנו בראש המאמר, גם כשרות רגילה צריכה להיות רצינית ומהימנה – אף שהיא בעלת סטנדרטים שונים ונמוכים יותר, ואף שהיא סומכת על שיטות מקילות כאלה ואחרות.

ככל שציבור שומרי הכשרות יציף שאלות לארגוני הכשרות שאת מוצריהם הוא צורך, ידרוש עמידה בסטנדרטים הבסיסיים של הכשרות הרגילה, ולא יהיה מוכן לקבל מציאות של 'דיעבד' שהופך לו לאיטו ל'לכתחילה' – כך תעלה רמת הכשרות בארץ ובעולם, ונדע שמוצר שכתוב עליו 'כשר' הוא אכן כזה לכתחילה.